

KOMMENTAR

TILL KURSPLAN FÖR SVENSKUNDERVISNING FÖR INVANDRARE, SFI (SKOLFS 2009:2)

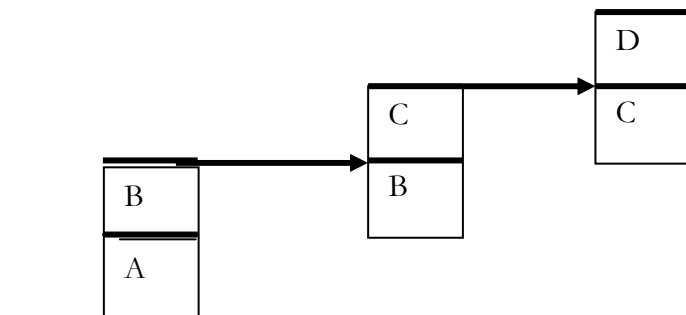
Svenskundervisning för invandrare (sfi) ska ge nyanlända eller tidigare anlända vuxna invandrare, som saknar grundläggande kunskaper i svenska språket möjligheter att utifrån sina olika förutsättningar, behov och personliga mål utveckla förmåga att kommunicera muntligt och skriftligt på svenska.

Sedan 1 januari 2007 är sfi en renodlad språkutbildning. Kunskaper i svenska är en förutsättning för att delta i vardags-, samhälls- och arbetsliv. Undervisningen i svenska är också en viktig del i arbetet med att förbättra introduktionen, liksom för att få kunskaper om det svenska samhället. Tidigare skulle samhällsinformation ges inom ramen för sfi, men detta ändrades i samband med 2007 års kursplan¹. Det är dock fortfarande kommunen som ansvarar för att samhällsinformationen ges. Alla kommuner och statliga myndigheter är skyldiga att se till att *alla* samhällsmedborgare nås av, och kan tillgodogöra sig, relevant samhällsinformation. Kommunerna har också ett särskilt ansvar för att se till att samhällsinformation ges till mottagna flyktingar. Samhällsinformationen kan ges i kombination med sfi, gärna på elevens modersmål, men ska ske utanför de ramar för undervisningstid som gäller för sfi (se även **Styrdokument**).

Från och med 1 maj 2008 får avvikelser göras från kursplanen för elever med utvecklingsstörning, när det behövs. Nödvändiga anpassningar får också göras för döva eller hörselskadade (se vidare **Teckenspråk för invandrare - anpassning av kursplanen för teckenspråkiga döva och hörselskadade**).

Kursplanen

Kursplanen är som tidigare uppbyggd av fyra kurser som är organiserade i tre studievägar, för att det ska vara möjligt att ta hänsyn till elevernas utbildningsbakgrund och studievana. Det är något som även bör beaktas då eleverna byter studieväg och vid sammansättning och organisation av elevgrupper:

¹ Motiven till att ta bort samhällsinformationen från sfi anges i propositionen *Vissa frågor om vuxnas lärande, m.m.* (prop. 2005/06:148 s. 30).

För att göra målen tydligare, är de uppdelade i delkompetenser: hörförståelse, läsförståelse, samtal och muntlig interaktion, muntlig produktion samt skriftlig färdighet. Målen innehåller för första gången exempel.

Kursplanen relaterar till *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning*, (<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2144>), som anger sex gemensamma språkliga referensnivåer, från A1 till C2.

A1 och A2 uttrycker språkförmåga på en grundläggande nivå, B1 och B2 förmåga att använda språket mer självständigt och C1 och C2 en avancerad språkanvändning. Kurserna inom sfi förhåller sig till referensramen på följande sätt (se även bilagorna till denna kommentar):

Kurs A	A1-/A1
Kurs B	A1/A2
Kurs C	A2/A2+
Kurs D	B1/B1+

Gemensam europeisk referensram för språk är resultatet av Europarådets mångåriga arbete med språk och språkinläring. Referensramen handlar om vad som är kännetecknande för språkanvändning och språkanvändare samt om konsekvenser för inläring och undervisning. Den sätter in språkanvändning och språkinläring i ett didaktiskt och språkpolitiskt sammanhang och presenterar en detaljerad modell för hur man kan beskriva och bedöma språkanvändning, språkliga aktiviteter och färdighetsnivåer. Referensramen hjälper till att skapa en gemensam grund när vi använder och talar om språk och till att få fram objektiva kriterier för att beskriva språkfärdighet. Hur går det till när man lär sig ett språk? Vad gör vi egentligen när vi talar med eller skriver till varandra? Hur sätter vi upp mål och bedömer framsteg på vägen till att faktiskt behärska ett språk?

Referensramen är ett hjälpmedel för användare att beskriva kunskaper och färdigheter som man måste tillägna sig för att framgångsrikt kunna kommunicera på ett visst språk. Med hjälp av olika skalor kan man bedöma *vad* en inlärare kan göra och *hur väl* en inlärare presterar.

Att studera inom sfi

Svenskundervisning för invandrare vänder sig till personer som har olika studiemål och som sinsemellan kan vara ytterst olika vad gäller t.ex. utbildningsbakgrund, livs- och yrkeserfarenheter och ålder. Kraven på flexibilitet och anpassning till olika grupper och individers behov är stora. Det innebär t.ex. att eleven kan nå sina mål genom att studera på olika sätt när det gäller studieform och arbetssätt.

Samverkan mellan utbildare och andra aktörer, exempelvis arbetsförmedlingen, är viktig för att språkutbildningen ska kunna anpassas till olika behov. Utbildningen planeras i samarbete med eleven och en dokumentation av planeringen underlättar

arbetet. Ett hjälpmedel för detta är t.ex. individuella studieplaner, som vid behov revideras.

Utbildningen ska vara så omfattande att den upplevs som meningsfull och leder till uppsatta mål. Självstudier kan komplettera undervisningen, liksom andra studier. Kommunen ska i samarbete med arbetsförmedlingen verka för att en elev i sfi ges möjligheter att öva det svenska språket i arbetslivet och för att sfi kan kombineras med andra aktiviteter såsom arbetslivsorientering, validering, praktik eller annan utbildning. Sfi ska också kunna kombineras med förvärvsarbete eller rehabilitering och andra aktiviteter som erbjuds inom hälso- och sjukvården. Undervisningen måste planeras så att den utan problem kan kombineras med sådana aktiviteter. Det är också viktigt att kommunen i sin planering tar hänsyn till en persons eventuella möjlighet att studera vid sidan av att han eller hon uppbär någon form av ersättning från sjukförsäkring enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Undervisningens innehåll

Lärarna har stor frihet att, i samråd med eleverna, välja stoff och metoder, men i all språkundervisning utgör texter² om det samhälle och den kultur där det aktuella språket talas en källa till både språkkunskaper och kunskaper om landet ifråga. Inom sfi ska det råda balans mellan språklärande och de kunskaper om och förståelse för samhället som utbildningen också ska ge. Utgångspunkter för utbildningen och lärandet är elevernas utbildningsbakgrund, språkkunskaper, yrkeserfarenheter samt deras intressen och behov. Utbildningen i svenska kan med fördel kopplas till deltagarnas erfarenheter och t.ex. ha en viss yrkesinriktning. Många elever har yrkeskunskaper och erfarenheter från hemlandet. Att kunna redogöra för dessa och förstå hur de kan praktiseras och tillämpas i det svenska samhället gör att kunskaper och erfarenheter snabbare kan tas tillvara i arbetslivet i yrkessituationer som är relevanta för individen. Utbildningen syftar dessutom till att ge information och vägledning som gör det möjligt för eleven att planera fortsatt utbildning och arbete.

Vid behov ska eleven ges möjlighet att förvärva grundläggande läs- och skrivfärdigheter inom den del av utbildningen som avser läs- och skrivinläring. Detta kan gälla såväl analfabeter, elever med kort skolbakgrund eller elever som är läs- och skrivkunniga men har ett annat skriftspråk. Utbildningen gällande läs- och skrivinläring bör ske samtidigt med sfi-studierna – den utgör alltså inte en egen kurs och ska därmed inte betygsättas. Många elever, framför allt de som börjar på Sfi 1, behöver detta stöd under hela sfi-tiden, eftersom språkinläring är en process, där det måste finnas tid och utrymme för reflexion och för befastande av kunskaperna.

Sfi karaktäriseras av att eleven utvecklar språkkunskaper i ett land där språket talas. Genom utbildningen utvecklas en allsidig, kommunikativ förmåga som byggs upp av olika kompetenser. En sådan kompetens handlar om det språkliga systemet som gör det möjligt för användaren att med hjälp av ord, fraser och grammatiska strukturer uttrycka betydelser, tankar och idéer. Systemkompetensen omfattar även fo-

---

² Med *texter* avses här det s.k. vidgade textbegreppet, alltså text i tryckt och digital form, bilder, film m.m.

nologisk kompetens, d.v.s. uttal. En annan kompetens gäller språkanvändningen. Här ingår kunskap om hur man bildar språkligt sammanhängande helheter samt förmågan att anpassa språket till situation och mottagare. När de egna språkkunskaperna inte räcker till, behöver eleven en strategisk kompetens för att kompensera detta, t.ex. genom att använda strategier som omformuleringar, nybildningar, generaliseringar och kroppsspråk.

En ytterligare kompetens är medvetenhet om språk och om hur språkinläring går till. Utbildningen ska ge eleven möjlighet att utveckla sin förmåga att tala om språk och att använda olika strategier för lärande. Detta sker både individuellt och i samarbete med andra, så att eleven fortlöpande, med hjälp av omgivningens talade och skrivna svenska, ska kunna planera och bygga vidare på sina kunskaper i svenska språket.

Förmåga att reflektera över likheter och skillnader mellan egna erfarenheter av språk och kulturer och det svenska språket och de kulturer som eleverna möter i Sverige ingår i utbildningen och bidrar till förståelse av kulturella olikheter och därmed till interkulturell kompetens.

Bedömning

För kurserna A-D gäller att betyg sätts efter avslutad kurs. Liksom tidigare används två bedömningssteg inom sfi, Godkänt och Väl godkänt. Skolverket utarbetar kriterier för båda stegen.

Vid betygssättningen ska läraren utnyttja all information som finns om elevens kunskaper. Betygskriterier finns till varje delkompetens i kursmålen, men avsikten är att **bedömningen ska ses som en helhet**, d.v.s. vid bedömningen vägs kompetenserna ihop. Exempel: För att en elev ska ha uppnått målen i kurs B Hörförståelse: ”eleven förstår korta återberättade händelser”, ska eleven också visa att hon eller han förstått. Eleven får höra en kort berättelse om en resa och kan sedan delta i ett enkelt samtal (kurs B Samtal och muntlig interaktion) och/eller muntligt berätta om resan (kurs B Muntlig produktion).

I kursmålen anges exempel på mål som eleven ska ha uppnått efter avslutad kurs. I betygskriterierna finns inga sådana exempel, men i bilagorna till denna kommentar finns, som ett stöd för lärare och elever, mål och betygskriterier samlade. Bilaga 1 innehåller endast målen och progressionen mellan kurserna blir därmed tydlig. I bilaga 2 finns såväl mål som betygskriterier och där är de formella betygskriterierna kompletterade med exempel i vissa fall. Exempelen är tänkta som nivåindikatorer, d.v.s. som ett stöd vid bedömning och jämförelse av nivåer inom/mellan kurserna. I båda bilagorna anges också hur kursen nivåmässigt relaterar till *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning*. För ytterligare stöd hänvisas till referensramen, framför allt kapitlen 4, 5 och 6 med sina skalor och anvisningar/förklaringar.

Om det finns särskilda skäl får läraren bortse från enstaka betygskriterier. Med särskilda skäl avses i detta sammanhang funktionshinder eller andra personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för eleven att

uppfylla kraven för ett visst kriterium. Om en elev inte når målen för Godkänt, ska läraren ange i ett intyg vad eleven kan i förhållande till kursmålen. Betygen ska föras i en betygs katalog för samtliga elever. Samma sak gäller uppgifterna i intyg.

Nationella prov

De av Skolverket fastställda proven ska i framtiden benämnas nationella slutprov och vara obligatoriska. Proven ska vara baserade på IT-lösningar och vara tillgängliga för elever med funktionshinder. Proven ska införas successivt från och med den 1 januari 2009 och IT-baseras i den takt som är möjlig. Prov som inte är IT-baserade får användas under en övergångsperiod fram till den 1 januari 2010. IT-baserade prov förutsätter att eleverna kan hantera en dator. De obligatoriska nationella slutproven följer efter kurserna B, C och D. Skolverket får meddela föreskrifter om de nationella slutproven.

Proven ska vara ett stöd vid betygssättningen och utgöra en del av betygsunderlaget.

Teckenspråk för invandrare - anpassning av kursplanen för teckenspråkiga döva och hörselskadade

Grundläggande kunskaper i svenskt teckenspråk är en nödvändighet för att kunna tillgodogöra sig utbildningen i sfi. Utbildningen i teckenspråk vänder sig till personer som inte behärskar det svenska teckenspråket.

Många döva som kommer till Sverige har inte ett fungerande teckenspråk. De har kanske inte heller någon i sin omgivning som de kan kommunicera med på ett fungerande teckenspråk. För dessa personer är målet att det svenska teckenspråket ska bli deras förstaspråk.

Inläringen av svenskt teckenspråk knyts inte till någon av kurserna A-D i kursplanen, utan utgör en egen del som, liksom läs- och skrivinläringen, kan studeras fristående eller kombineras med kurserna i sfi. Utvecklingen av kunskaper i svenskt teckenspråk pågår under hela den tid eleven deltar i sfi. Att lära sig grundläggande svenskt teckenspråk kan ta lång tid.

Det visuella, gestuella teckenspråket har ingen självklar koppling till det skrivna språket. Inläringen av det ena språket, svenskt teckenspråk, leder inte vidare till det andra språket, svenska. Varje skrivet ord är därmed för döva ett helt nytt begrepp, ett helt nytt språk. Hänsyn måste tas till att döva elever måste lära sig det svenska teckenspråket och därefter svenska. Dessutom måste döva elever lära sig att läsa och skriva på svenska eftersom teckenspråket är gestuellt och inte har någon skriven form.

Förmågan att kunna växla mellan svenska och svenskt teckenspråk på ett adekvat sätt är en viktig del av tvåspråkigheten.

Målen i kursplanen är formulerade utifrån fem aspekter: *hörförståelse, läsförståelse, samtal och muntlig interaktion, muntlig produktion samt skriftlig färdighet*. Funktionshindret innebär att döva elever inte undervisas i aspekterna *hörförståelse, muntlig produktion*

samt *samtal och muntlig interaktion* på talad svenska. Dessa aspekters mål är desamma för döva, men sker på svenskt teckenspråk i en teckenspråkig miljö. Döva elever i sfi befinner sig inte i, som andra elever i denna skolform, i en miljö med full tillgång till målspråket. För denna målgrupp gäller inte att eleven utvecklar språkkunskaper i ett land där språket talas. Döva har ett stort behov av att undervisas i en miljö där det svenska teckenspråket används.

Medvetenheten om det egna funktionshindret och förståelse för samhällets krav och möjligheter är viktiga komponenter på väg mot delaktighet i samhället och arbete.

Funktionshindret gör att teckenspråkiga elever alltid kommer att vara i behov av teckenspråkstolk som hjälpmedel. Tolkanvändning krävs för att kunna kommunicera med omgivningen och för att kunna vara delaktig i det svenska samhället. Tolkanvändning kräver specifika kunskaper, vilket innebär att tolkanvändning är en färdighet att uppnå för teckenspråkiga elever inom sfi.

Styrdokument

Sfi är en egen skolform som ingår i det offentliga skolväsendet för vuxna. Regeringen fastställer kursplanen, Skolverket betygskriterierna. Ett antal reformer har sedan 2001 genomförts inom sfi.

För sfi gäller dels skollagen (1985:1100), dels förordningen (1994:895) om svenskundervisning för invandrare. Dokumenten finns att läsa på Skolverkets webbsida, under Lagar och regler.

Kommuner som tar emot flyktingar och vissa andra utlänningar har ett särskilt ansvar att genomföra ett program för introduktion i samhället i enlighet med en skriftlig introduktionsplan som fastställs efter samråd med personen ifråga. Ett samråd ska ske med Arbetsförmedlingen om invandraren är i arbetsför ålder. Ett introduktionsprogram för personer som fyllt 16 år ska innehålla svenskundervisning för invandrare (sfi) enligt skollagen, praktik i den utsträckning som är möjlig, orientering om svenska samhällsförhållanden och svenskt samhällsliv samt information om vardagslivet i en kommun och andra liknande förhållanden – se 11 § förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande m.m.

Stödmaterial

Som en hjälp för lärarna i deras arbete finns stödmaterial, som Skolverket tagit fram (med reservation för att materialen baseras på tidigare kursplaner, men ändå bedöms vara användbara med vissa justeringar):

- *Sfi. Kartläggning och studieplanering*
- *Bedömningsmaterial – Svenska för invandrare. Kurs A – D*
- *Samtal på gång. En vägledning för bedömning av muntliga färdigheter, svenska för invandrare, kurs D.* (En ny vägledning för bedömning av muntliga färdigheter gällande kurserna B – D är under utarbetande).

De två förstnämnda materialen finns att hämta på Skolverkets webbplats www.skolverket.se under rubriken:

Skolformer/Vuxenutbildning/Svenskundervisning för invandrare.

www.horselboken.se/kulturell-mangfald

Detta material kan vara av intresse för lärare som undervisar hörselskadade elever.

Bilagor

Bilaga 1: Mål för kurserna A – D.

Bilaga 2 A - D: Kurserna A – D, mål och betygskriterier.

Obs! I denna bilaga till kommentaren är de formella betygskriterierna kompletterade med exempel i vissa fall – se vidare avsnittet om bedömning.

Obs! Kommentaren till kursplanen i sfi kan revideras och kompletteras vid behov.